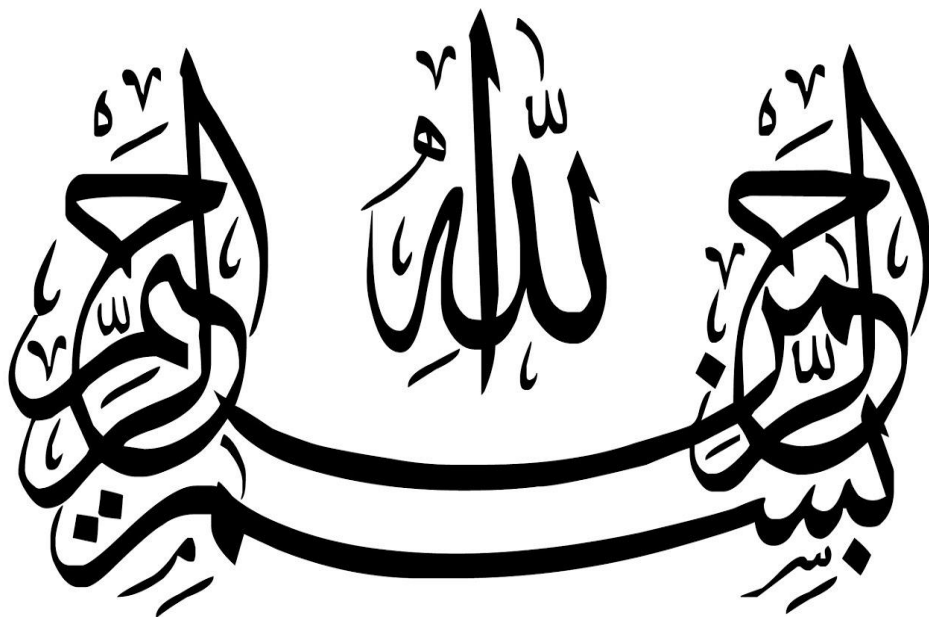

دانشگاه امام صادق (علیه السلام)

دانشکده الهیات، معارف اسلامی و ارشاد

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی

بررسی فقهی قاعده لزوم معاشرت به معروف و تطبیقات فقهی آن

نگارش

مصطفی سلیمی

استاد راهنما

جناب آقای حجت الاسلام دکتر احمدعلی قانع

استاد مشاور

سرکار خانم دکتر مرضیه شعربافچی زاده

تیر ۱۴۰۴

اصالت و مالکیت پایان نامه

این جانب «مصطفی سلیمی» دانش آموخته کارشناسی ارشد رشته الهیات، معارف اسلامی و ارشاد/ گرایش فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشکده الهیات، معارف اسلامی و ارشاد پدیدآور پایان نامه با عنوان «بررسی فقهی قاعده لزوم معاشرت به معروف و تطبیقات فقهی آن» با راهنمایی حجت الاسلام دکتر احمدعلی قانع گواهی و تعهد می کنم که بر پایه قوانین و مقررات، از جمله «دستورالعمل نحوه بررسی تخلفات پژوهشی» و همچنین «مصادیق تخلفات پژوهشی» مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (۲۵ اسفند ۱۳۹۳):

☐ این پایان نامه دستاورد پژوهش این جانب و محتوای آن از درستی و اصالت برخوردار است؛

☐ حقوق معنوی همه کسانی را که در به دست آمدن نتایج اصلی پایان نامه تأثیرگذار بوده اند، رعایت کرده ام و هنگام کاربرد دستاورد پژوهش های دیگران در آن، با دقت و به درستی به آن ها استناد کرده ام؛

☐ این پایان نامه و محتوای آن را تاکنون این جانب یا کس دیگری برای دریافت هیچ گونه مدرک یا امتیازی در هیچ جا ارائه نکرده ایم؛

☐ همه حقوق مادی این پایان نامه از آن دانشگاه امام صادق (علیه السلام) است و آثار برگرفته از آن با وابستگی سازمانی دانشگاه امام صادق (علیه السلام) منتشر خواهد شد؛

□ در همه آثار برگرفته از این پایان‌نامه، نام استاد راهنما و اگر استاد تشخيص دهد، نام استاد مشاور و نشانی رایانامه سازمانی آنان را می‌آورم؛

□ در همه گام‌های انجام این پایان‌نامه، هرگاه به اطلاعات شخصی افراد یا اطلاعات سازمان‌ها دسترسی داشته یا آن‌ها را به کار برده‌ام، رازداری و اخلاق پژوهش را رعایت کرده‌ام.

تاریخ ۱۴۰۴/۳/۴ امضاء

حقوق: دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام)، ۱۴۰۴

این گزارش و همه حقوق مادی و محصولات آن (مقاله‌ها، کتاب‌ها، پروانه‌های اختراع، برنامه‌های رایانه‌ای، نرم‌افزارها، تجهیزات ساخته شده و مانند آن‌ها) بر پایه «قانون حمایت حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان» مصوب سال ۱۳۴۸ و اصلاحیه‌های بعدی آن و همچنین آیین‌نامه‌های اجرایی این قانون» از آن دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام) است و هرگونه استفاده از همه یا پاره‌ای از آن شامل نقل قول، تکثیر، انتشار، کاربرد نتایج، تکمیل و مانند آن‌ها به صورت چاپی، الکترونیکی یا وسایل دیگر، تنها با اجازه نوشتاری دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام) شدنی است. نقل قول محدود در انتشارات علمی مانند کتاب و مقاله یا پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دیگر با نوشتن اطلاعات کامل کتاب‌شناختی، نیازی به مجوز دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام) ندارد.

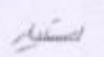
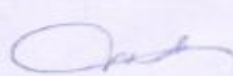
برگ تأیید هیئت داوران / صورت جلسه دفاع (به زبان فارسی)

دانشگاه صنعتی امیرکبیر

تأیید به اعضای هیئت داوران حاضر در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

اعضای هیئت داوران نسخه نهایی پایان نامه آقای مجتبی لعلی به شماره دانشجویی ۹۶۲۳۱۳ با عنوان بررسی فیزیکی و ترمودینامیکی خواص حرارتی و انتقال حرارت در پلیمرهای کامپوزیتی را از نظر شکل و محتوی در تاریخ ۱۳۹۵/۹/۴ بررسی نموده و صلاحیت این پایان نامه را برای تکمیل درجه کارشناسی ارشد قیض تأیید می کنند.

الف) پایان نامه فوق با شماره به عدد: <u>۱۹</u> از <u>۱۹</u> به حروف: <u>نوزده</u> به تصویب رسید			
اعضای هیئت داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	محل امضا
(۱) استاد راهنما:	<u>احمد علی مارغ</u>	<u>استاد</u>	
(۲) استاد مشاور ۱:	<u>سید علی میرزا</u>	<u>استادیار</u>	
(۳) استاد مشاور ۲:	_____	_____	_____
(۴) استاد داور:	<u>امیر محمد شمس</u>	<u>استاد</u>	

ب) نامه مقاله مستخرج از پایان نامه (بر اساس مستندات) به عدد: ۱ از ۱ به حروف: یک

ج) نامه روند نگارش پایان نامه (گزارش های سمینار) به عدد: ۱ از ۱ به حروف: یک

پایان نامه با شماره نهایی به عدد: ۱۹ از ۱۹ به حروف: نوزده و با درجه فصلی

تاریخ و امضای معاونت تحصیلات تکمیلی دانشگاه

TP-FR-۱۲-۰۳

تقدیم

این پژوهش را تقدیم می‌کنیم به زوج معصوم و نورانی و آسمانی که با ازدواجشان شیوه صحیح معاشرت به معروف و رعایت اخلاق در روابط زوجین را به همگان آموختند. زوجی که لبخند ایشان بهشت را می‌سازد^۱ (صدوق ۱۳۷۶، ص ۲۶۱) و از نسل آن دو نور، بقیۀ اهل بیت عصمت و طهارت (علیهم السلام) به این دنیای خاکی پای گذاشتند. تقدیم به مادر سادات، حضرت فاطمة الزهرا (سلام الله علیها) و یعسوب الدین، امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب (علیه السلام).

همچنین این تحقیق ناچیز را تقدیم می‌کنیم به قطب عالم امکان، عین الله الناظره، خاتم الأولیاء، بقیۀ الله الأعظم، حضرت حجت بن الحسن المهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف و ارواحنا فداء). چراکه ما همواره محتاج عنایات و دعاهاى ایشان هستیم و خواهیم بود. امیدواریم که این تلاش اندک مورد رضایت ایشان قرار بگیرد.

^۱ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ فَبَيْنَا أَهْلُ الْجَنَّةِ فِي الْجَنَّةِ إِذْ رَأَوْا مِثْلَ الشَّمْسِ قَدْ أَشْرَقَتْ لَهَا الْجَنَانُ فَيَقُولُ أَهْلُ الْجَنَّةِ يَا رَبِّ إِنَّكَ قُلْتَ فِي كِتَابِكَ لَا يَرَوْنَ فِيهَا شَمْسًا فَيُرْسِلُ اللَّهُ جَلَّ اسْمُهُ إِلَيْهِمْ جَبْرِئِيلَ فَيَقُولُ لَيْسَ هَذِهِ بِشَمْسٍ وَلَكِنَّ عَلِيًّا وَ فَاطِمَةَ صَحِيحًا فَأَشْرَقَتْ الْجَنَانُ مِنْ نُورِ صَحِيحِهِمَا وَ نَزَلَتْ هَلْ أَتَى فِيهِمْ إِلَهِي قَوْلُهُ تَعَالَى وَ كَانَ سَعْيُكُمْ مَشْغُورًا.

تشکر

در ابتدا می‌خواهم از **خداوند متعال** به خاطر تمام نعمت‌های بی‌شمارش که به این بنده حقیر داده است تشکر کنم. یکی از آن نعمت‌های گران‌بها وجود نورانی **پدر و مادرم** هستند که عزیزترین افراد در زندگی دنیایی بنده می‌باشند. به این واسطه از همه زحماتی که برای این حقیر کشیدند و همه فداکاری‌هایی که کردند، سپاسگزاری می‌کنم. ای کاش بتوانم روزی الطافشان را جبران کنم. امیدوارم که سایه پر مهر این عزیزان از سر این بنده کمترین کم نشود. از دیگر نعمت‌های بسیار مهم و عظیم الهی که پدر و مادرم در شکوفا شدنش کمک کردند، بذر **محبت اهل بیت** (علیهم السلام) بود که در دلم کاشتند و آن را آبیاری کردند. لذا در این فرصت، از این ذوات مقدسه نیز کمال تشکر و سپاسگزاری را دارم.

از دیگر نعمت‌های الهی که در اعطایش به این بنده حقیر کمترین، همه عزیزان یاد شده مؤثر بودند، نعمت وجود **اساتید** دلسوز و فاضل و مهذب و با اخلاق بود. بنده در اینجا از همه اساتیدم از ابتدای آموزش و تحصیل تا امروز، آنان که حتی یک کلمه به این حقیر آموختند، و آنان که با اخلاق پسندیده و تقوای بالای خود، بنده را در این راه ثابت قدم کردند، سپاسگزاری می‌کنم.

و از استاد نمونه فقه دانشگاه خود، **حجت الاسلام دکتر احمدعلی قانع** سپاسگزارم که با ارشاداتی عالمانه و حکیمانه و همچنین با صبوری و اخلاق والای خود، بنده را در نگارش این پایان‌نامه راهنمایی کردند. از خداوند متعال برای ایشان أجر فراوان بخواهم. همچنین از استاد بزرگوار و عالمه، سرکار خانم **دکتر مرضیه شعر بافچی زاده** که با راهنمایی‌های حکیمانه خودشان به بنده حقیر، بسیار کمک کردند، کمال تشکر و قدردانی را دارم.

در پایان از همه عزیزانی که برای نگارش این پژوهش به بنده حقیر مشاوره و کمک داده‌اند، با همه وجود تشکر می‌کنم و از خداوند متعال برای همه این بزرگواران، طلب پاداش بی‌حساب دارم.

باسمه تعالی

تعهدنامه منشور اخلاق پژوهش

با یاری از خداوند سبحان و اعتقاد به این که عالم محضر خداوند است و همواره ناظر به اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظر به اهمیت جایگاه دانشگاه در اعتلای فرهنگ اسلامی و انسانی اینجانب «مصطفی سلیمی» دانشجوی دانشکده معارف اسلامی و الهیات و ارشاد دانشگاه امام صادق علیه السلام متعهد می گردم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخطی نکنم:

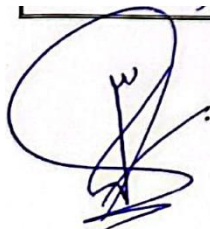
- ۱- اصل حقیقت جوئی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هرگونه پنهان سازی حقیقت،
- ۲- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهیدگان (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق،
- ۳- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه همکاران پژوهش،
- ۴- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش،
- ۵- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از هرگونه جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار،

۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان‌ها و کشور و کلیه افراد و نهادهای مرتبط با تحقیق،

۷- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم‌ها و حرمت‌های دینی و اجتماعی در انجام تحقیقات و رعایت جانب نقد علمی و خودداری از هرگونه حرمت شکنی،

۸- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اشاعه نتایج تحقیقات و انتقال آن به همکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد،

۹- اصل برائت: التزام به برائت جوئی از هرگونه رفتار غیر حرفه‌ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شائبه‌های غیر علمی می‌آلاینند.

نام و نام خانوادگی: مصطفی سلیمی

تاریخ و امضاء: ۱۴۰۴/۳/۱۲

دانشگاه امام صادق

باسمه تعالی

تعهدنامه‌ی پارسا

اینجانب مصطفی سلیمی دانش آموخته مقطع تحصیلی کارشناسی ارشد در رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی که در تاریخ ۱۴۰۴/۴/۱۰ از پایان نامه خود تحت عنوان «بررسی فقهی قاعده لزوم معاشرت به معروف و تطبیقات فقهی آن» با کسب نمره ۱۹/۵ با درجه عالی دفاع نموده‌ام، متعهد می‌شوم:

۱- این پایان نامه حاصل پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از مقاله، کتاب، پایان نامه و غیره) استفاده نموده‌ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست مربوط ذکر و درج کرده‌ام.

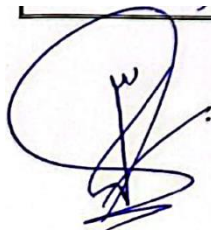
۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- اگر این پارسا از دانشگاه امام صادق علیه السلام مورد حمایت قرار گرفته باشد، از هیچ منبع دیگری اعتبار مالی دریافت نکرده است.

۴- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده از هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع، تولید نرم افزار، و از این دست موارد از این پایان نامه را به صورت کامل و یا فصل‌ها و یا بخش‌هایی از آن داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی دانشگاه امام صادق (علیه السلام) مجوزهای مربوط را اخذ نمایم.

۵- در مقاله‌های استخراجی از پایان نامه نگارش یافته اینجانب، وابستگی و ایمیل دانشگاه امام صادق علیه‌السلام در آن ذکر شده و یا می‌شود.

۶- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می‌پذیرم و دانشگاه مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات ابلاغی «دستورالعمل نحوه بررسی تخلفات پژوهشی» و مصادیق تخلفات پژوهشی به شماره ۲۴۵۶۰۲/و مورخ ۱۳۹۳/۱۲/۲۵ وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، و هم‌چنین اجرای «آیین‌نامه ثبت و اشاعه پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآورندگان در آنها» به شماره ۱۹۵۹۲۹/و مورخ ۱۳۹۵/۹/۶ ابلاغی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، و «قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی» مصوب مجلس شورای اسلامی به تاریخ ۱۳۹۶/۰۶/۱۴ شماره ۱۰۱/۴۹۱۸۵ و ابلاغیه رئیس جمهور در نامه شماره ۷۳۹۰۲ مورخ ۱۳۹۶/۰۶/۱۹ به وزارت علوم و بهداشت، و دستورالعمل سلامت و اخلاق پژوهش دانشگاه امام صادق علیه‌السلام مصوب جلسه ۳۵۷ شورای دانشگاه امام صادق علیه‌السلام مورخ ۱۳۹۶/۹/۵ رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچ گونه ادعائی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: مصطفی سلیمی

تاریخ و امضاء: ۱۴۰۴/۳/۱۲

چکیده

از نظر دین اسلام، هدف تشکیل نهاد مقدس خانواده، رسیدن به آرامش است. برای رسیدن به این هدف در خانواده، و کاهش اختلافات و تنش‌ها که اغلب باعث افزایش طلاق‌های رسمی و عاطفی می‌شوند، باید میان زن و شوهر رابطه‌ی پسندیده و محبت‌آمیزی برقرار باشد. امروزه ناسازگاری‌های قابل توجهی میان زوجین وجود دارد که ناشی از بی‌توجهی همسران به نیازها و حقوق یکدیگر است. به نظر نویسنده، قطعاً فقه امامیه توانایی ارائه راهکاری مناسب، برای این مسائل را دارد و می‌تواند حقوق هر کدام از زوجین را به صورت دقیق تبیین کند. برای این منظور، و به جهت ارائه راه حلّی جامع برای تمام مسائل بین زوجین، نیازمند قاعده‌ای فقهی برای تنظیم‌گری نوع معاشرت به معروف زن و شوهر نسبت به همدیگر، هستیم. از این رو، در تحقیق حاضر قاعده فقهی «لزوم معاشرت به معروف»، از ادله شرعی و عقلی اثبات گردیده و همچنین به شهرت قاعده در آثار فقهای بزرگ شیعه، توجه شده است. همچنین نویسنده میان دو دانش فقه و اخلاق، مقایسه دقیق کرده است و قاعده لزوم معاشرت به معروف را صرفاً توصیه‌ای اخلاقی، و بدون تأثیرات فقهی و حقوقی قلمداد نکرده است. در این پژوهش که با روش تحلیلی-توصیفی انجام شده و از منابع دست اول شیعه به صورت کتابخانه‌ای و منظم کمک گرفته شده است، قاعده فقهی «لزوم معاشرت به معروف»، بین زن و شوهر به عنوان واجبی شرعی، به اثبات رسیده است. از یافته‌های این پژوهش، می‌توان به مصادیق کاربردی و مهم این قاعده فقهی اشاره کرد. در این پژوهش، «هفت» مورد از مصادیق فقهی این قاعده، که عبارت‌اند از: مدیریت خانواده و مسئله قوامیت، روابط جنسی و مسئله نشوز زوجین، بحث وفاداری بین زوجین، کاربرد تربیتی قاعده، اذن خروج زن از منزل و مسئله اشتغال بانوان، مسئله حق فرزندآوری زوجین، مسئله حق نفقه و سکونت زوج، و در آخر کاربرد حقوقی قاعده در وضع قوانین جدید، مورد بررسی دقیق قرار گرفته است. بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که قاعده «لزوم معاشرت به معروف»، تنها یک اصل اخلاقی یا قرآنی نیست، بلکه ظرفیت حلّ مسائل میان زن و شوهر را به عنوان یک قاعده‌ای فقهی دارد. بر اساس این قاعده، می‌توان احکام و قوانین جدیدی را به جهت آرامش بیشتر خانواده، وضع کرد.

کلیدواژه‌ها: قاعده فقهی؛ معاشرت به معروف؛ فقه خانواده؛ فقه الأخلاق؛ نشوز؛ طلاق عاطفی

فهرست نوشتار

۲۶.....	۱. فصل اوّل: کلیّات و مفاهیم
۲۶.....	۱-۱. کلیّات؛ درآمد
۳۳.....	۱-۱-۱. ضرورت تحقیق
۳۴.....	۱-۱-۲. پیشینه تحقیق
۴۵.....	۱-۱-۳. سوّالات تحقیق
۴۶.....	۱-۱-۴. فرضیه‌های تحقیق
۵۰.....	۱-۱-۵. روش تحقیق
۵۰.....	۱-۲. مفاهیم
۵۰.....	۱-۲-۱. فقه
۵۱.....	۱-۲-۱-۱. معنای لغوی فقه
۵۲.....	۱-۲-۱-۲. معنای لغوی تفقه
۵۳.....	۱-۲-۱-۳. معنای اصطلاحی فقه و تفقه
۵۹.....	۱-۲-۱-۴. اشاره به برخی از جلوه‌های فقه
۶۰.....	۱-۲-۲. قاعده

۳-۲-۱. قاعده فقهی.....	۶۱
۱-۳-۲-۱. تعریف و مفهوم قاعده فقهی.....	۶۱
۲-۳-۲-۱. انواع قواعد فقهی.....	۶۲
۳-۳-۲-۱. ظرفیت قواعد فقهی در پاسخ به مسائل مستحدثه.....	۶۴
۲. فصل دوم: اثبات قاعده فقهی «لزوم معاشرت به معروف»، از ادله شرعی و عقلی.....	۶۷
۱-۲-۱. لزوم و وجوب.....	۶۷
۱-۱-۲. معنای لغوی وجوب.....	۶۷
۲-۱-۲. معنای اصطلاحی وجوب.....	۶۸
۲-۲. معاشرت.....	۷۰
۱-۲-۲. معنای لغوی معاشرت.....	۷۰
۲-۲-۲. معنای اصطلاحی معاشرت.....	۷۱
۳-۲. معروف.....	۷۲
۱-۳-۲. معنای لغوی معروف.....	۷۲
۲-۳-۲. معنای اصطلاحی معروف.....	۷۳
۱-۲-۳-۲. «معروف» غیر متأثر از تمدن و فرهنگ غربی.....	۷۷
۲-۲-۳-۲. معنای «معروف» در سیاق احادیث و احکام.....	۸۰